

Список використаних джерел

1. Адамова І. З. Використання інтернет-технологій у навчальному процесі / І. З. Адамова, М. І. Уграк // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. 2014. Вип. 1. с. 374-379.
2. Дубасенюк О. Розвиток вищої освіти: тенденції та перспективи. Людиноцентризм як основа гуманітарної політики України: освіта, політика, економіка, культура : матеріали Всеукр. конф. Київ, 2011. с.135-142.
3. Кадемія М. Ю. STEAM-освіта як інноваційна технологія навчання в сучасних освітніх закладах. Наукова школа академіка Івана Зязюна у працях його соратників та учнів: матеріали VI науково-практичної конференції 28–29 травня 2020 року / за заг. ред. Романовського О. Г. Харків. : НТУ "ХПІ", 2020. с. 274 – 277
4. Пиголенко І. В. Інтернет-технології як засіб формування ціннісних орієнтацій студентства на шляху до інформаційного суспільства (на прикладі НТУУ "КПІ"): автореф. дис. ...канд. філос. наук / І. В. Пиголенко. Київ, 2007. – с.7.

Ніколайчук К. В.,

здобувачка першого

(бакалаврського) рівня вищої освіти,

Центральноукраїнський державний

університет імені Володимира

Винниченка, м. Кропивницький

УДК 376.42:159.9-053.2

DOI: <https://doi.org/10.64076/ihrc250630.12>

ВПЛИВ ПСИХОТРАВМАТИЧНИХ СИТУАЦІЙ НА МОВЛЕННЄВИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Воєнні дії є потужним фактором стресу, що значно впливає на розвиток мовлення у дітей дошкільного віку. Екстремальні ситуації, пов'язані з війною — обстріли, вимушене переселення, втрата близьких, постійне перебування у стані тривоги — викликають у дітей психоемоційні травми, які призводять до порушень мовленнєвого розвитку.

Щоб глибше зрозуміти природу психотравми, необхідно враховувати не лише саму подію, але й обставини, за яких вона виникла, а також індивідуальні особливості сприйняття дитини. Психотравмуючі події часто мають пролонгований вплив, тому надання психологічної підтримки на ранньому етапі є надзвичайно

важливим для забезпечення здорового емоційного та мовленнєвого розвитку. До чинників, здатних викликати психотравму, належать природні катаклізми (землетруси, пожежі, повені), аварії на транспорті, техногенні інциденти (зокрема витоки небезпечних речовин), збройні конфлікти, кримінальні ситуації (наси́льство, викрадення, агресія в родині), а також втрата близьких, здоров'я чи життєво значущих ресурсів.

Як зазначають вчені О. Бабелюк та Н. Гоцуляк [1], перші уявлення про суть стресу як наукове явище були сформульовані ще у 1936 році завдяки дослідженням Ганса Сельє. Він розглядав стрес як своєрідну захисну функцію організму у відповідь на вплив зовнішніх факторів, яка спрямована на збереження внутрішньої рівноваги (гомеостазу) та адаптацію до змін. Таким чином, стрес є природною реакцією на подразники як фізичного, так і психологічного характеру. У моделі Сельє стресовий процес проходить три ключові фази: тривоги — активація захисних систем, зниження опору; адаптації — стабілізація стану, пристосування до умов; виснаження — зменшення ресурсів і порушення адаптації.

Отже, стрес може мати як мобілізуючий ефект, так і деструктивні наслідки. Якщо вплив надто сильний чи раптовий, виникає психологічна травма — глибше порушення психічної рівноваги, яке вимагає окремого розгляду.

Слід зазначити, що дослідниками кризової психології[2] психотравма розглядається як реакція на шоківу подію, що загрожує життю або базовим потребам. Вона може спричинити тимчасові або тривалі психологічні порушення: від зниження працездатності до розладів уваги та імунітету. Причини психотравми: важкі травми, хвороби, втрати, аварії, розриви стосунків, насильство. Симптоми включають шок, гнів, тривогу, емоційне виснаження, безсоння, напади страху, фізичну напругу. Соціальні чинники — неблагополучне середовище, психічні захворювання батьків, алкоголь чи насильство — теж впливають негативно.

Воєнний стан в Україні суттєво ускладнив доступ дошкільнят до логопедичної допомоги. Мовлення дитини чутливе до стресу, емоційної депривації, психологічних травм. Пережите насильство, втрати, переселення чи постійна загроза — усе це може призвести до затримок розвитку мовлення, заїкання чи навіть німоти. Ефективна логопедична допомога можлива лише за комплексного підходу: підтримка психологічного стану дитини, розуміння її досвіду, поєднання класичних і новітніх методик.

Однією з найбільш вразливих сфер у цих умовах є мовленнєвий розвиток. Почуття страху, тривоги та безпорадності негативно впливають на когнітивні процеси, уповільнюючи формування мовлення.

Висвітлюючи етапи мовленнєвого розвитку, вчені зазначають, що від перших звуків у немовляти (плач, гукання) до формування простих фраз у віці 2–3 років, дитина проходить складний шлях розвитку мовлення. У 4–6 років діти вже володіють граматичними конструкціями та будують зв'язні висловлювання, а до 7–8 років опановують складні звуки. Темпи мовного розвитку індивідуальні, залежать від стану здоров'я, середовища, слухових здібностей і мотивації. До початку шкільного навчання дитина повинна мати сформовану мовленнєву базу, хоча удосконалення мовлення триває й далі [3].

Найпоширенішими видами мовленнєвих порушень у дітей, що пережили війну, є затримка мовленнєвого розвитку, заїкання, а також функціональні порушення, такі як німота, пов'язана з психологічними травмами. Затримка мовлення проявляється у відставанні від вікових норм у формуванні словникового запасу, граматичних конструкцій, складності звуковимови. Заїкання у таких дітей часто має психогенне походження і може загострюватися під впливом тривалого стресу. Німота, або мовленнєве мовчання, пов'язана з глибокими емоційними травмами і вимагає комплексної корекції.

Для подолання таких порушень необхідний комплексний міждисциплінарний підхід, який включає психологічну підтримку, медичне обстеження та спеціалізовану логопедичну корекцію. Логопедична робота повинна враховувати індивідуальний психологічний стан дитини та бути адаптованою до наслідків воєнного стресу.

Список використаних джерел

1. Бабелюк О. В., Гоцуляк Н. І. Психологія травмуючих ситуацій : навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2020. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6015/Babeliuk-O.V.-Hotsuliak-N.Ie.-Psykhologhiia-travmuiuch-ykh-sytuatsii.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 05.06.2025).
2. Зливков В. Л., Лукомська С. О., Федан О. В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях. Київ, 2016.
3. Мовленнєві порушення та психоемоційний стан дітей, які пережили війну. Освіта Донеччини. 2014. № 1. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=OsDon_2014_1_3 (дата звернення: 05.06.2025).